

Metodološke napomene

- Nemojte pisati u natuknicama, ili natuknicama sličnim rečenicama. Povijest (*historia*) znači "priča" i trebali biste ispričati tu priču, a ne samo naredati suhu kronologiju i/ili faktografiju. Morate prikazati **uzroke i posljedice**. **Zadatak povjesničara je interpretirati povijesne činjenice**, a ne ih samo suhoparno pobrojati. Nemojte to nikada zaboraviti. Kad pišete znanstveni (ili stručni) rad pokušajte se ponašati poput dobrog novinara i dajte odgovore na pitanja tko, što, gdje i kada, a zatim i kao dobar povjesničar odgovorite još i na pitanja zašto, kako i koje su posljedice.

- **Organizacija izlaganja**. Neka vas uvijek vodi **načelo: od općeg (veće cjeline) ka pojedinačnom (detalju)**; drugim riječima, dajte najprije opće podatke, a zatim, redom krenite obrađivati pojediniosti. Zato svaki dio rada mora sadržavati uvodni dio, glavni i zaključni, bilo da se radi o jednom odjeljku ili cijelom poglavlju. Poželjno je da završetak jedne cjeline postupno uvodi u drugu. Npr.:

Osim općih podataka i tereta, u svakoj se kontraliteri spominju osobe uključene u dotični trgovački poduhvat.ⁱ Na proučavanom uzorku spominje se ukupno 26 osoba. Osim imenovanja, za osobe se u kontraliterama znaju navesti i podaci o njihovom porijeklu, društvenom i građanskom statusu, zanimanju i sl.ⁱⁱ

Većina osoba imenovana je imenom i imenom oca, njih 18 (v. Prilog 2), što ne začuđuje pošto prezime još uvijek nije postalo standardni obrazac imenovanja.^{BILL. iii} Ipak, čak šest osoba imenovano je imenom i prezimenom (v. Prilog 2, r. br. osobe 13, 22-23, 31-33),^{iv} dok su preostale osobe imenovane samo vlastitim imenom. Većina vlastitih imena pripada korpusu svetačkih imena (npr. Franciscus, Antonius, Luca, i t. sl., v. Tablicu 1),^v a tek manji broj, njih 4, pripadaju slavenskom (hrvatskom) imenskom korpusu (v. Tablicu 2).^{vi}

Tablica 1. Svetačka vlastita imena

Ime	Učestalost	Rbr. osobe (u zagradi naveden i rbr. dozvole)
Antonius	3 potvrde	12 = 17 (4, 8), 21 (11)
Franciscus	1 potvrda	11 (3)
Georgius	4 potvrde	14 (7), 22 (11), 24 (12), 25 (12)
	(itd)	

Tablica 2. Slavenska (hrvatska) vlastita imena

Ime	Učestalost	Rbr. osobe (u zagradi naveden i rbr. dozvole)
Dobroi	1 potvrde	4 (1)
Milgost	2 potvrde	6 (4), 26 (19)
Ratimir	1 potvrda	3 (1)

Najviše osoba je porijeklom iz samoga Šibenika (v. Prilog 3).^{vii}

- **Organizacija naslova i podnaslova**. Naslovi i podnaslovi moraju imati svoju unutarnju logiku. Postoje glavni naslovi, njihovi podnaslovi, pa pod-podnaslovi unutar podnaslova, i tako dalje. Vaš je zadatak da oni budu jasno razlučeni različitim oblikovanjima, koja će, s druge strane, biti uvijek ista za pojedinu razinu naslova. Glavni naslov koji slijedi "Uvodu" slobodno smije biti isti kao i onaj koji se nalazi na naslovnici; ta, o tome pišete, zar ne? Prema

ⁱ To je uvodni dio odjeljka, koji se povezuje na prethodnu priču o samim kontraliterama, a postupno uvodi u detaljniju priču o osobama.

ⁱⁱ Ovim dvjema rečenicama dani su opći podaci o osobama, kao neka vrsta uvoda u detaljniju priču o njima.

^{BILL.} V. W. GIBBONS, 1989, 285 i dalje.

ⁱⁱⁱ Ovom rečenicom napokon krećemo na konkretne podatke i odmah im nudimo obrazloženja, koja svakako moramo popratiti odgovarajućom bilješkom (nekim djelom u kojem piše da prezimena još nisu standardni dio imenovanja).

^{iv} Kad su upute na ilustrativni materijal ovako duge ili duže, onda ih radije umetnite kao bilješke, da ne opterećujete previše tijekom rečenice.

^v Staviti bilješku u kojoj će biti referenca na neko djelo iz kojega ste preuzeli podatke o tome koja se imena smatraju svetačkim imenima.

^{vi} Staviti bilješku u kojoj će biti referenca na neko djelo iz kojega ste preuzeli podatke o tome koja se imena smatraju hrvatskim (slavenskim).

^{vii} Nakon završene priče o imenima, idemo na drugu temu, npr. porijekla (na što se onda mogu nadovezati građansko-pravni statusi, a na njih društveni, pa zanimanja, itd), ili, ako vam je draže, na društvene statuse, i sl.

Na koncu bi bilo zgodno istaknuti neke osobito zanimljive primjere, npr. povijesno poznate osobe, neobična zanimanja i sl., i iznijeti svoj vlastiti dojam o svim osobama o kojima je bilo riječi u cijelom poglavlju.

tomu, na primjer, svi glavni naslovi (Uvod, Kontralitere, Interpretacija, Zaključak, Literatura [naime, i to je jedan od glavnih naslova!]) moraju biti jednako oblikovani i najuočljiviji; njihovi podnaslovi (Dozvole, Osobe, Teret) moraju biti drugačije oblikovani, i to tako da budu manje upadljivi od glavnih naslova. Pri tome uvijek treba voditi računa o tome da svi naslovi/podnaslovi iste razine moraju biti isto oblikovani. To bi onda moglo izgledalo nekako ovako:

	UVOD
	KONTRALITERE
Kontralitere izdane od do	
<u>Dozvole</u>	
<u>Osobe</u>	
<u>Teret</u>	
Prve komparativne kontralitere	
Druge komparativne kontralitere	
	INTERPRETACIJA I KOMPARACIJA
	ZAKLJUČAK
	LITERATURA
Popis literature	
Popis skraćena	
	PRILOZI

Naslovi se mogu i numerirati, pa bi to izgledalo ovako:

	1. UVOD
	2. KONTRALITERE
2. 1. Kontralitere izdane od do	
2. 1. 1. Dozvole	
2. 1. 2. Osobe	
2. 1. 3. Teret	
2. 2. Prve komparativne kontralitere	
2. 3. Druge komparativne kontralitere	
	3. INTERPRETACIJA I KOMPARACIJA
	4. ZAKLJUČAK
	5. LITERATURA
5. 1. Popis literature	
5. 2. Popis skraćena	
	6. PRILOZI

Važno je zapamtiti da se zbog poštivanja načela dosljednosti moraju ili svi naslovi numerirati ili ni jedan.

- **Bilješke** treba unositi **uvijek** kada u tekstu donosite podatke koje ste od nekuda preuzeli, bilo da se radi o doslovnim citatima, prepričavanju ili jednostavnom iznošenju podataka do kojih, ipak, niste došli vlastitim, samostalnim, zaključivanjem. Bilješkama također morate popratiti svako korištenje povijesnih izvora, arhivskih dokumenata, povelja, isprava i tomu slično. Bilješke umećete zbog: a) **znanstvenog poštenja**; b) principa **provjerljivosti**; c) upućivanja čitatelja na daljnje čitanje.

- U Hrvatskoj je, za razliku od nekih drugih zemalja (npr., Italije), prihvaćeno pravilo da se **brojka bilješke umeće neposredno nakon** (a ne ispred!) interpunkcijskog znaka rečenice, rečeničnog dijela ili rečeničkog sklopa (poglavlja) na koje se odnosi, ili pak neposredno nakon riječi na koju se odnosi (ako se bilješkom tumači značenje same te riječi).

- **I u bilješkama koje nešto tumače morate navesti izvor podataka**, npr.: "Dijeta je mađarski sabor (v. *Historija naroda Jugoslavije 1*, 254).", ili "Dijeta je mađarski sabor; v. *Historija naroda Jugoslavije 1*, 254." ili na neki drugi sličan način. Osim toga, ovakve, tumačeće, bilješke, bolje je izricati cijelim, a ne krnjim rečenicama, npr.: "Prvi svibnja po julijanskom kalendaru odgovara trinaestom svibnju prema gregorijanskom kalendaru; v. *Historija naroda Jugoslavije 1*, 125."

- **Kako sastaviti popis literature i "šifrirati"** korištene naslove na ime i prezime autora te godinu izdanja? U popisu literature navodite sva korištena djela (skraćene idu u posebni popis skraćena, bilo nakon bilo prije samoga popisa literature), i to tako da u popisu literature najprije navedete **"šifru" (inicijal imena, prezime autora, godina)**, nakon koje slijede **"razriješenje šifre"** (odnosno, navođenje punog naslova svim bitnim bibliografskim podacima). Ovako:

S. Antoljak, 1994., *Pregled hrvatske povijesti*, 2. dopunjeno izdanje, Split: Orbis/Laus, 1994.

Pri tome pazite na abecedni redosljed prezimena te na kronološki redosljed ako je neki autor zastupljen s više naslova. Ako je u pitanju više autora, tada to možete riješiti ili tako da navedete u šifri samo prvoga s dodatkom latinskog izraza *et alii* (što znači "i drugi") ili pak tako da ih navedete sve (razdvajajući ih crticom; ovako: T. Raukar - I. Petricioli - F. Švelec - Š. Peričić, 1987). Doduše, ovo drugo rješenje u pravilu se primjenjuje za grupe do tri ili četiri autora, a ono prvo za više od četiri autora.

- **Kako uvesti enciklopediju u popis literature?** Najbolje bi bilo NE uvoditi ju u popis literature, već u popis skraćena, ali, ako već ne želite skraćeno citiranje enciklopedija, tada treba slijediti ovaj obrazac: šifra (u kurzivu, jer ime enciklopedije mora biti u kurzivu!), crtica, razriješenje šifre (koje će sadržavati: puno ime enciklopedije u kurzivu, mjesto izdanja, raspon svezaka i godina od tiskanja prvog do zadnjeg sveska, izdavač [kao što vidite, pojedinačni svezak se ne navodi u popisu literature ili skraćena]). Ovako:

Likovna enciklopedija - Likovna enciklopedija, Zagreb, sv. 1-4, 1972.-1982., Leksikografski zavod "Miroslav Krleža".

- **Kako citirati enciklopedije u bilješkama?** Kao prvo, budući da bi se enciklopedija već morala nalaziti ispravno uvrštena u popisu literature (ili skraćena), u samim bilješkama ju citirate na sljedeći način i točno tim redom: ime enciklopedije (ili skraćena [i to u kurzivu!]), svezak, godina, natuknica, stranice:

npr.: *Enciklopedija Jugoslavije*, sv. 1, 1955, s. v. Alodij, 70.

(Skraćena s. v. dolazi iz latinskog jezika [*sub vocem*] i znači "pod rječju".) No, ako je riječ o kraćoj natuknici, tada najprije navedite stranicu, a tek onda ime natuknice (sjetite se pravila "od većeg ka manjem!").

- **Zaključak** prije svega služi kao mjesto na kojemu ćete **ukratko**, na jednom mjestu, **istaknuti** glavna mjesta dotadašnjeg izlaganja (što ne smijete smatrati ponavljanjem već rečenoga), odnosno najvažnije zaključke do kojih ste došli tijekom pisanja rada.

- **Ne možete u rad uvoditi osobe (pojmove, događaje, i tomu slično) o kojima prethodno niste rekli ni riječi**, koje kao da "padaju s neba pa u rebra" (npr. tko je to Ladislav i zašto je važan za vašu priču). Za bolje razumijevanje uzročno-posljedičnih veza (a ako hoćete, i za samo praćenje radnje), vrlo je **prikladno uz, npr., ime osobe dati i njenu titulu, ili neku drugu pobližu kvalifikaciju, kojima se ta osoba lako može staviti u odnos s drugim osobama i zbivanjima**. Rad ne pišete uvijek za znalce; ali čak i da i pišete samo za njih, morate pokazati da i vi znate o čemu govorite i da međusobno povezujete osobe, događaje, zbivanja, i tomu slično. Zar je tako teško bilo napisati "... hrvatsko-ugarski kralj Ladislav ... "?

Pravopis, gramatika i stil

- I **bilješke** su rečenice, ma kako krnje izgledale te ih stoga **treba započinjati velikim početnim slovom i završavati točkom**.

- U radu poput seminarskoga ili završnoga (a kamoli u znanstvenim radovima) nije dobro koristiti se kolokvijalizmima (tj. riječima iz svakodnevnog govora i koje ne pripadaju književnom hrvatskom jeziku).

- **Pravila o stavljanju razmaka prilikom pisanja interpunkcijskih znakova**. Ukratko: razmaci uvijek dolaze **nakon** (a ne prije) jednostavnih znakova interpunkcije (točke, zarez, uskličnika ...), dok kod dvojnih znakova (zagrade i navodnici) razmak dolazi samo **ispred** prvog znaka i **iza** drugog (osim ako mu ne slijedi neki drugi znak interpunkcije; tada razmak dolazi tek nakon posljednjega). Ili, rečeno drugim riječima: razmaci služe računalu kako bi pravilno razdvajao riječi i uređivao retke. Svaki razmak odvaja dvije riječi, dva numerička pojma i sl.

- Teško je objasniti kada treba stavljati razmake pri **korištenju crtice**, a kada ne. No, pokušat ću. Razmak se ne stavlja kad razdvajate riječ na kraju retka te kad crtica označava neku vrstu spajanja ili sličnosti; npr. neki vremenski raspon (1555.-1556.), neku boju (npr. žuto-zeleno), neko izjednačavanje pojma poput građani-pučani ili vojno-upravni; dakle, kad se radi o nekom jedinstvenom pojmu. Ako pak crticu koristite da biste nešto umetnuli (dakle, koristite ju umjesto zarez) ili naglašavajući nekakvu različitost, suprotnost i sl., odnosno kad jedan pojam pobliže objašnjavate

nekim drugim pojmom ili pojmovima, tada stavljate razmak; npr.: odbornike - prokurate, "(...) s dalmatinskim gradovima - Splitom, Trogirom (...)".

- Unatoč tomu što je naš jezik vrlo liberalan po pitanju **stavljanja zareza**, neka pravila ipak postoje i valjalo bi ih se pridržavati. To osobito vrijedi za slučajeve korištenja inverznih zavisnosloženih rečenica. U takvim slučajevima (dakle, ako zavisna rečenica dolazi na prvo mjesto, a glavna na drugo) zarez **obavezno** dolazi nakon zavisne rečenice. (Kad je glavna rečenica na prvom mjestu nema potrebe odvajati ju zarezom od zavisne koja joj slijedi.) Osim toga, umetnute rečenice ili izrazi, moraju se odvojiti zarezom od ostatka glavne rečenice.

- Bolje bi bilo rečenicu ne započinjati niti završavati brojem. Rečenicu radije započnite rječju; npr. umjesto "1848.", rečenicu počnite izrazom "Godine 1848.", ili, umjesto "1479.-1483.", započnite "Od 1479. do 1483. godine". Također, nemojte rečenicu završavati skraćenicom, već punom rječju.

- **Nakon svih rednih brojeva (i arapskih i rimskih) obavezno se mora stavljati točka**, čak i ako joj slijedi neki drugi znak interpunkcije. Stoga treba napisati: (1513.-1520.). Jer, "100." se čita "stoti", "stota", "stoto" itd., a "100" se čita "jedna stotina", "sto". Usput, ako neki vremenski raspon označavate crticom, tada ne treba pisati riječ "od"; naime, pravilo je ovakvo: ili ćete koristiti samo crticu (1513.-1520.) ili samo riječi "od" i "do" (od 1513. do 1520.).

- **Tisućice** pišite ili bez razmaka (100000) ili razdvojene točkom (100.000); tako će računalo znati da se radi o jedinstvenom pojmu i neće moći broj prelamati u dva retka, što bi učinio kad-tad ako bi se pisale s razmakom (100 000).

- Izvorne oblike stranih riječi ističite kurzivom (tako se je uobičajilo kod nas), no tada ostale riječi koje želite istaknuti oblikujte drugačijim stilovima (npr. masnim, potcrtavanjem, spacioniranjem ...). Pri svemu tomu, budite **dosljedni**: kad se odlučite za jedan stil isticanja određene vrste pojmova, nemojte ga miješati sa stilom koji koristite za neku drugu vrstu.

- Izuzetno je nezgodno kada se pojavi potreba za dekliniranjem stranih riječi ili imena koji se donose u izvornom obliku; da situacija bude gora, pravilo je da se riječi i imena iz starogrčkog i latinskog jezika mora deklinirati prema njihovim pravilima! A to je vrlo zahtjevan i težak posao! Najpametnije ga je nastojati izbjeći! To se može učiniti na nekoliko načina. Najbolje bi bilo pohrvatiti strani izraz ili ime, i to tako da se prilikom prve upotrebe donese najprije njegov pohrvaćeni oblik i odmah uz njega, u zagradama i kurzivu, i njegov izvorni oblik [npr.: "Tako su u sjeveroistočnoj Bosni podignuti samostani u Modriči, Skakavi Sv. Mariji od Polja (*Sancta Maria de Campo*), Donjim Solima (*Salines Inferiores*), Teočaku,"]. Drugi, prepredeni, način izbjegavanja potrebe za deklinacijom stranih izraza je predmetnuti im neki naš izraz koji ih pobliže označava; tako njega dekliniramo, ali ne i strani izraz u izvorniku; npr. "Tako su u sjeveroistočnoj Bosni podignuti samostani u sljedećim mjestima: Modriča, Skakava *Sancta Maria de Campo, Salines Inferiores, Teočak,*".